

Vakıf Eski Eserlerin Bakımı Onarımı Restorasyon ve Korunması

Mimar Fuat ŞİŞMAN

Sayın dinleyiciler;

Bugün sizlere 3-9 Aralık tarihleri arasında bütün yurt sahinında kutlanmakta olan, II. Vakıf Haftası nedeniyle Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyeti ve yönetiminde olan, ec-dat yadigarı Eski Eserlerimizin bakım, onarım, restorasyon ve korunması ile ilgili çalışmalarından söz edeceğim.

Geçmişten günümüze kalan ata yadigarı yapıtlar, geçmişimizin tanıklarındır. Tarihin, toplumların belleği olduğu söylenmiştir. Geçmişimizi bize gösteren ata yadigarları, geçmişimiz hakkında bilinçli olmamızı sağlayan gerçeklerdir. Bizler tarafından değerlendirilmek, korunmak ve gelecek kuşaklara iletilmek durumundadırlar.

Ferdin, şahsi mülkünü yardım ve hayır maksadıyla ve ebedi olarak faydalı hizmetlere tahsis etmek suretiyle vücut bulan Vakıflar; tarihimiz boyunca dinî, sosyal ve kültürel faaliyetlerle, bir kısım amme hizmetlerini gören ve en büyük sanat eserlerini koruyan bir müessesese haline gelmiştir.

Beylikler ve Selçuklular döneminden başlamak üzere çeşitli devirlere ait mimari eserler, insanlığa hizmet yolunda sanat ve kültür ile beraber yürüyen Türk Vakıflarının uygarlık dünyasına armağan ettiği eşsiz sanat hazineleridir. Tarihi ve mimari değeri tartışılmayacak bu yapıtlar arasında Camii, Mescit, Medrese, Mektep, Darüşşifa, Kervansaray, Han, Hamam, Kütüphane, İmaret, Bedesten, Arasta, Kaplıca, Türbe, Sebil ve Tekkeleri sayabiliriz.

Yurdumuzun dört bir köşesini süsleyen ata yadigarı abidelerimiz, inşa edildikleri tarihten günümüze kadar oldukları gibi gelememişler, doğal afetler ve zamanın yıpratıcı etkisi nedeniyle tahrip olmuş, hatta bir kısmı bu suretle

yok olmuşlardır. Zaman zaman Devlet veya hayır sahibi kişiler tarafından, ya da Vakfın gelirleri ile bakım, onarım ve yeniden inşası yapılarak günümüze kadar ulaşmaları sağlanmıştır.

Hayrat veya akar türünden meydana gelmiş eserlerin 7599 adedinin Vakıflar Genel Müdürlüğüne tesbit ve tescili yapılmıştır. Bunlardan 4553 adedi camii ve mescit, 273 adedi medrese, darüşşifa, bimarhane, 408 adedi han ve kervansaray, 605 adedi hamam, 307 adedi imaret zaviye, tekke 1164 adedi türbe ve 299 adedi sibyan mektebi, tabakhane sebil ve şadırvandır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü tesbit ve tescili yapılmış bulunan, vakıf eski eserlerin bakım, onarımı, restorasyonu ve korunması konusunda dünya ve yurt çapında benzer kuruluşlar arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Cumhuriyet devrinde, çoğu mimari şaheser olan anıtların onarılması daha ilk yıllardan itibaren ön plana alınmış ve önce harap olmuş ya da yok olmaya yüz tutmuş eski eserlerin onarılmalarına başlanmıştır. Ayrıca daha önce yapılmış, fakat yapının özelliğini bozucu nitelikte olan eklerin temizlenip kaldırılmasına da önem verilmiştir. Bunlardan başka eski yapıtların yakınlarda olup, bunların görünüşünü bozan, değerlerini zarar vermekte olan diğer binalar yıkılarak çevrelerinin açılmasına ve görünüşünü kapatacak biçimde yüksek yapıların yapılmamasına özen gösterilmiştir.

1957 yılında kabul edilen (7044) sayılı yasa ile aslında Vakıf yoluyla oluşmuş, hazine, belediye ve özel idarelerin mülkiyetine geçmiş bulunan, korunması gerekli tarihsel ve mimari değerlerdeki eski yapıtların iyeliği Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilmiştir.

(*) Radyo konuşması.

Bu yasa ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne geçecek olan eski eserlerin onarımları için, her yıl Maliye ve Gümrük Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten, Vakıflar Genel Müdürlüğüne yardım yapılması öngörülmüştür.

1963 yılından itibaren ülkemizin her alanında olduğu gibi, Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesindeki eski yapıtların onarımlarında da plânlı döneme geçilmiş olup, Devlet Plânlama Teşkilatı onayından geçen bir restorasyon politikası izlenmeye başlanmıştır.

1952 yılında İstanbul'da 1961 yılında da Ankara'da rölöve bürolarının kurulması ile yıllık onarım programlarında yer alan yapıtların, rölöve ve restorasyon projelerinin hazırlanması yöntemi getirilmiş ve uygulamaya geçilmiştir.

Restorasyon çalışmaları, yurt sathındaki eserler, bölgelere ayrılarak yetenekli ve tecrübeli mimar ve restoratörlerce yürütülmektedir.

Tesbit ve tescilli yapılmış olan, 7599 Vakıf eski eserin bakımı ve restorasyonu 5 yıllık ve ona bağlı olarak üretilen yıllık programlar çerçevesinde ele alınmaktadır.

Böylece;

a. Restore edilecek ya da bakımları yapılacak eserlerin öncelik sıraları saptanmakta,

b. 5 yıllık bir plâna göre hangi esere nasıl ve ne kadar onarım yapılabileceği belirlenmekte,

c. Programa alınan yapıtların restorasyon öncesi araştırma ve proje hazırlıkları plânlı bir biçimde yürütülmektedir.

Her yıl eklenen bir 5 nci yıl ile sürekliliği sağlanan (5) yıllık program hazırlığı sırasında kullanılan kriterin başlıcalarını sıralarsak;

1. Önceki yıllarda onarıma başlanmış olan yapıtlar öncelikle programa alınarak tamamlanır.

2. Çok âcil onarımı gerektiren yapıtlar için öncelik tanınır.

3. Çok önemli turistik yörelerde bulunan yapıtların öncelikle ele alınmaları sağlanır.

4. Kent ve kasabaların, önemli noktalarında yer alan yapıtlara program hazırlığı sırasında öncelik kazandırılır.

5. Resmî ya da yerel istekler gerekli araştırmalardan sonra programda değerlendirilir.

Bu değerlendirmelere göre, yıllık programa alınan eserler, ayrılan ödenek miktarı kadar keşifleri ve ihale dosyaları hazırlanarak ihale edilirler.

Türk Kültür ve medeniyetini gelecek kuşaklara intikal ettirmek amacı ile, ata yadigarı Vakıf eski eserlerimiz, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sürekli denetim ve kontrolü altında özelliklerini koruyarak onarılırlar.

İkinci Vakıf Haftasını Kutlamakta olduğumuz, bu günlerde yurdumuzu baştan başa süsleyen, Vakıf eski eserlerin bakım ve korunmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü kadar, yurttaşlarımızın da ilgililere yardımcı olmaları ümidiyle saygılar sunarım.